הרב יהודה זולדן, שבות יהודה וישראל, ירושלים תשס"ז, עמ' 535-545

לג

עד שיתייאשו מן הגאולה

א. אלימלך, מחלון וכליון – למה נענשו?
1. על הירידה מהארץ
2. שהיה להן לבקש רחמים על דורם
3. על ידי שהשפיל לבן של ישראל
ב. יואש ושרף – שהתייאשו מן הגאולה
ג. נעמי דורשת גאולה
ד. אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה

א. אלימלך, מחלון וכליון – למה נענשו?

1. על הירידה מהארץ

מגילת רות נפתחת בסיפור ירידת משפחת אלימלך מהארץ בשל הרעב. הגברים מתים במואב, ונעמי חוזרת לארץ עם אחת מכלותיה, רות. במסכת בבא בתרא צא ע"ב מובא, כי ר' שמעון בר יוחאי רואה במיתתם של הגברים עונש, בשל ירידתם מהארץ:

> היה ר' שמעון בן יוחאי אומר: אלימלך, מחלון וכליון – גדולי הדור היו ופרנסי הדור היו, ומפני מה נענשו? מפני שיצאו מארץ לחוצה לארץ, שנאמר: "ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי" (רות א, יט). מאי "הזאת נעמי"? אמר ר' יצחק, אמרו: חזיתם, נעמי שיצאת מארץ לחו"ל, מה עלתה לה.

הירידה הייתה הדרגתית, וכפי שהדבר מתבטא בפסוקים: "**לגור** בשדי מואב" (רות א, א), "ויבאו שדי מואב **ויהיו** שם" (שם ב), "**וישבו** שם כעשר שנים" (שם ד). המטרה ביציאה הייתה רק לגור באופן זמני, להרגיש כמו גר, זר במקום, אבל כשהם באים למקום, הם כבר מתרגלים לשהות במקום "ויהיו שם", עד שהם נהיים תושבים של ממש במקום למשך עשר שנים.

לאחר שנות הרעב, נעמי שבה ארצה, מיד לאחר ששמעה "כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם" (רות א, ו).

2. שהיה להן לבקש רחמים על דורם

על הסברו של רשב"י, מגיב שם רב חייא בר אבין בשמו של ר' יהושע בן קרחה:

> אמר רב חייא בר אבין אמר ר' יהושע בן קרחה: חס ושלום. שאפילו מצאו סובין לא יצאו. ואלא מפני מה נענשו? שהיה להן לבקש רחמים על דורם ולא בקשו, שנאמר: "בזעקך יצילוך קבוציך" (ישעיהו נז, יג).

לפי דעה זו, לא מחמת שיצאו מן הארץ ללא הכרח הם נענשו. לו היו מוצאים לאכול אפילו מאכל פשוט, מאכל של עניים, הם היו נשארים. אלא שהציפייה מהם הייתה שהם יתפללו ויבקשו רחמים. דווקא הם, בשל היותם ממשפחת המנהיגות של עם ישראל. שלמון, אבי בועז, הוא בנו של נחשון בן עמינדב (רות ד, כ), וכדברי חז"ל: "אלימלך, שלמון, פלוני אלמוני, ואבי נעמי, ארבעתם היו אחים, בני נחשון בן עמינדב" (בבא בתרא שם)[6]; "ר' יהושע בן קרחה היה דורש שמות. 'ושם האיש אלימלך' (רות א, ב) – שהיה אומר אלי תבא מלכות" (רות רבה [וילנא] פרשה ב, ה).

מנהיגים אינם יורדים מהארץ בעת צרה, וגם אם אין ביכולתם לפעול בצורה מעשית, לפחות יש להם להתפלל, ולבקש רחמים. יש כללים מתי מותר לצאת מהארץ בשעת רעב (רמב"ם הל' מלכים ה, ט), ואף על פי כן ממנהיגים נדרש אחרת: "ואף על פי שמותר לצאת, אינה מדת חסידות. שהרי מחלון וכליון שני גדולי הדור היו, ומפני צרה גדולה יצאו, ונתחייבו כלייה למקום" (רמב"ם שם).

3. על ידי שהשפיל לבן של ישראל

עד כאן, ההנחה היא שגם משפחת אלימלך סבלה מהרעב, ובכל זאת היה עליהם להישאר. מדרש אחר, מלמד שדווקא היו להם אוצרות, והם אף יכלו לסייע לאחרים. כך מובא ברות רבה (לרנר) פרשה א ד"ה ט:

> הא תני בשעת דבר ובשעת מלחמה כנס את הרגל, ובשעת הרעבון פזר את הרגל. ולמה נענש? על ידי שהשפיל לבן של ישראל עליהם. משל

6. ייתכן שכוונת חז"ל לומר שאלימלך צאצא של נחשון לא בנו ממש, אם כי ייתכן גם שכל אחד מהם חי במשך שנים רבות. ראה לקמן בפרק ד.

> לבולווטוס [=אדם עשיר (מתנות כהונה)] שהיה שרוי במדינה, והיו בני המדינה בטוחים עליו שאם יבא שנת בצורת שהוא יכול לפרנס את המדינה עשר שנים. וכיון שבאת שנת בצורת, והיתה שפחתו עומדת בסירקי וקופתה בידה. והיו בני המדינה אומרים, זהו שהיינו בטוחים עליו, ואומרים אם תבא שנת בצורת שהוא יכול לפרנסנו עשר שנים, והרי שפחתו עומדת בסירקי וקופתה בידה. כך אלימלך היה מגדולי הדור ומפרנסי את הצבור, וכיון שבאו שני רעבון אמר, עכשיו כל ישראל מסובבין על פתחי, זה בא בקופתו וזה בא בקפיפו. מה עשה? עמד וברח לו מפניהם, הדא הוא דכתיב: "וילך איש [מבית לחם יהודה]".

אלימלך, הוא מגדולי הדור ומפרנסי הדור. בן למשפחת המלוכה – נציג של מלך, שהוא גם עשיר שיש ביכולתו לפרנס את כולם. לא רק זאת, תושבי בית לחם סמכו עליו, על רכושו שבאוצרותיו, שגם אם חס ושלום הם ייקלעו למצב שיהיה בצורת, הם יוכלו לחיות ממה שיש במחסניו. אולם בשעת המבחן התפיסה הזו קרסה. האנשים הקרובים ביותר, כמו אותה שפחה במשל, לא קיבלה ממנו דבר. הוא לא רצה לפרנס אותם, וברח עם משפחתו מהמקום. המדרש אינו מתאר כאן מה עשה אלימלך עם כל רכושו, ומדרש אחר (רות רבה [וילנא] פרשה א, ה) מתייחס לכך:

> בא וראה כמה חיבב הקב"ה ביאתה של ארץ ישראל יותר מיציאתה. להלן כתיב "סוסיהם פרדיהם גמליהם" (עזרא ב, סו-סז), ברם הכא כתיב: "וילך איש" גרדום [=מבלי לפרט]. אלא על ידי שהיו יוצאין מהארץ לחוצה לארץ, לא ייחס הכתוב את ממונם.

הרכוש לא נזכר, אבל עצם העובדה שהיה ביכולתו של אלימלך לצאת עם משפחתו למקום בטוח יותר, למקום שאין בו רעב – דבר זה השפיל את רוח העם. הנה, העשירים מסתדרים, וההמון שאין ביכולתו להסתדר נשאר וסובל מהרעב. במקום לסייע ולתמוך, הוא ברח, אולי עם כל רכושו.

ב. יואש ושרף – שהתייאשו מן הגאולה

אפשר לראות את התנהגותם של אלימלך ומשפחתו, כהתנהגות חברתית לא ראויה, או ככישלון של מנהיגות ציבורית: מנהיג שיכול לסייע ולעזור בעת צרה, ובמקום

לסייע הוא בורח. "השפיל לבן של ישראל" במובן זה, שההמון שאיננו מסוגל לעבור למקום אחר, מקנא במנהיג העשיר העושה כן, וגורם לו לייאוש ולתסכול.

דרשה אחרת, המובאת בבבא בתרא צא ע"ב, מלמדת שהמסר שמשפחת אלימלך מסרה בהליכתה למואב הוא הרבה יותר חמור. הפגיעה היא לא רק ברמה החברתית-ציבורית אלא גם בתפיסה האמונית, בגאולת ישראל:

> כתיב: "מחלון וכליון" (רות א, ב), וכתיב: "...ויואש ושרף אשר בעלו למואב וישבי לחם, והדברים עתיקים" (דברי הימים א ד, כב). רב ושמואל. חד אמר: מחלון וכליון שמן. ולמה נקרא שמן יואש ושרף? יואש – שנתיאשו מן הגאולה, שרף – שנתחייבו שריפה למקום...

פסוק בדברי הימים רומז לסיפור משפחת אלימלך – "אשר בעלו למואב וישבי לחם". אלא ששם הם נקראים: יואש ושרף. ירידתם למואב היא מעשה של ייאוש מהגאולה. הרשב"ם (שם) מפרש: "שנתייאשו מן הגאולה – שיגאלם הקב"ה מן הרעב, כדכתיב 'כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם'. סבורים היו שלא יפקדם". הייאוש הוא מהגאולה הנקודתית, מהצלתו של הקב"ה אותם מהרעב, ועל כן הם עברו למקום בו היה אוכל. אלא שלפי הספרי במדבר, פיסקא עח, הם לא הסתפקו רק במעבר למקום בו אין רעב. הם עשו פעולות שמגמתן ניתוק מעם ישראל ומיעדיו הגדולים. הם לא האמינו יותר בקשר המוחלט והבלתי תלוי של כנסת ישראל עם הקב"ה:

> "יואש ושרף" – זה מחלון וכליון: יואש, שנתייאשו מן הגאולה; יואש, שנתייאשו מדברי תורה; שרף, ששרפו בניהם לעבודה זרה. "אשר בעלו למואב" – שנשאו נשים מואביות. "אשר בעלו למואב" – שהניחו ארץ ישראל ונהפכו בשדה מואב. "והדברים עתיקים" – כל אחד ואחד מפורש במקומו.

הם נושאים נשים נכריות, ושורפים את ילדיהם לעבודה זרה. ייאוש מוחלט, והיטמעות מקסימלית במואב ובעבודה זרה שבה. כך מבאר התנחומא ([ורשא] פרשת בהר סימן ג):

> "וישאו להם נשים מואביות" (רות א, ד) – שלא הטבילו אותן, ולא גיירו אותן. "וישבו שם כעשר שנים" (שם) – כל אותן י' שנים היה הקב"ה מתרה בהן שמא יחזרו בתשובה וישובו לארץ ישראל, כיון

שלא עשו תשובה התחיל לפשוט ידו בגמליהם ובמקניהם, ולא חזרו. כשראה שלא חזרו, מיד "וימותו גם שניהם מחלון וכליון" (שם ה).

אדם שיורד מהארץ, אף שאין זה ראוי ונכון, וכל שכן אם הוא מנהיג, עדיין איננו מוציא את עצמו מכלל ישראל. אך מי שנושא אשה נכרית, מוציא את עצמו מעם ישראל. ילדיו כבר לא יהיו יהודים. הקב"ה מתרה בהם, מנסה להחזירם למוטב, שיחזרו לארץ על כל המשתמע מכך, אך הם בשלהם.

מדרש אחר (ספרי זוטא פיסקא י ד"ה כט), מתאר ייאוש מוחלט מהחיים, מישיבת עם ישראל בארץ ישראל, ומהתורה:

"ויואש ושרף" – זו מחלון וכליון. יואש, שנתייאשו מן החיים; ושרף, ששרפו את התורה. דבר אחר: יואש, שנתייאשו מארץ ישראל; ושרף, ששרפו את בניהם ואת בנותיהן לעבודה זרה. "אשר בעלו למואב" – שנשאו להם נשים מואביות.

לא רק זאת. אין מדובר רק על פגיעה ברמה החברתית-ציבורית, או אף פגיעה באמונה בכנסת ישראל ובקשר הבלתי מותנה עם הקב"ה, שה' יפקוד את עמו בארצו. מעברם לארץ אחרת הוא מעבר לארץ אויב. ועל פי צירוף מדרשי חז"ל, הם עוברים לשם בזמן שמואב נמצאים במתח מלחמתי עם עם ישראל.

בעז הוא השופט אבצן (בבא בתרא צא ע"ב) – בספר שופטים נכתב עליו מעט מאוד (שופטים יב, ח-י), ושם מסופר שהוא שפט את ישראל שבע שנים. לפניו, שפט את ישראל יפתח, במשך שש שנים (שופטים יב, ז-ט). משפחת אלימלך הייתה במואב כעשר שנים (רות א, ד). ולפי המדרש: " 'ויקח בועז את רות' – אמרו אותו הלילה שבא עליה מת" (מדרש זוטא – רות (בובר) פרשה ד).

יוצא, שנעמי ורות חוזרות לבית לחם בסוף שבע שנות שפיטתו של בועז את ישראל, ומכאן שמעברה של משפחת אלימלך למואב היה בשנה השלישית או הרביעית להיותו של יפתח שופט. עמון ומואב הם בניהם של בנות לוט (בראשית יט, לז-לח), ויפתח מזכיר בדבריו למלך בני עמון את סיפור היציאה ממצרים, ואת העובדה שבעת המעבר בערבות מואב "לא לקח ישראל את ארץ מואב ואת ארץ בני עמון" (שופטים יא, כז), וסביב זה פרצה המלחמה בין יפתח לבני עמון.

והנה, בתקופה של מתיחות מדינית וצבאית עוברים בני משפחה ממשפחת המלוכה לארץ אויב (או לבעלי בריתם הקרובים). ועל פי הנורמות המקובלות, על מנת לחזק את הקשר ולייצב את הברית שנוצרה כעת, הם מתחתנים עם משפחת המלוכה המקומית, כאמור במדרש (רות רבה [וילנא] פרשה ב ד"ה ט):

ר' ביבי בשם ר' ראובן אמר: רות וערפה בנותיו של עגלון היו.

לא סתם מעבר לארץ אחרת אלא לארץ אויב, ולא סתם נישואין לנכריות אלא לנשים נכריות ממשפחת המלוכה. ייאוש מוחלט, והתנקות מוחלטת מיעדיו של עם ישראל.

מסתבר שדווקא ההמון, אלו שלא ירדו מהארץ ונשארו לסבול את שנות הרעב, הם אלו ששרדו. התיאור של בית לחם כשרות ונעמי חוזרות, הוא מאוד חגיגי. ימי קציר שעורים, שעת קצירת העומר (רות רבה [לרנר] פרשה ד), השדות מלאים, כולם קוצרים, רות עוברת משדה לשדה, "ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחר הקֹצרים" (רות ב, ג), ומשמע: יש תבואה רבה. אין זה פשוט כלל ועיקר לסבול רעב במשך עשר שנים, ובכל זאת הם לא עזבו. הציבור הרחב, קשי היום, הם אלו שנשארו נאמנים לארץ, והמשיכו להיות מחוברים לשורשים, ולעומתם על פי המדרש (תוספתא עבודה זרה [צוקרמאנדל] ד, ד) אלימלך ובניו מתים ברעב:

> היה ר' שמעון אומר אלמלך היה מגדולי הדור ומפרנסי ציבור ועל שיצא לחוצה לארץ מת הוא ובניו ברעב. והיו כל ישראל קיימין על אדמתן, שנאמר: "ותהם כל העיר עליהם ותאמרנה הזאת נעמי" (רות א, יט), מלמד שהייתה כל העיר קיימת ומת הוא ובניו ברעב.

ג. נעמי דורשת גאולה

מי שעושה תהליך של תיקון ותשובה זאת נעמי. "**ותקם** היא... **ותשב** משדי מואב... **ותצא** מן המקום" (רות א, ו-ז). היא קמה על רגליה, עושה צעדים הפוכים ממה שעשה אלימלך. הוא ישב בשדי מואב, והיא מחליטה לשוב בתשובה משם. ולבסוף היציאה וההתנתקות שלה ממואב "בדרך לשוב אל ארץ יהודה" (רות א, ז).

ייתכן שמראש היא בכלל לא רצתה לצאת למואב: " 'הוא ואשתו ושני בניו', הוא עיקר, ואשתו טפלה לו, ובניו טפלין להם" (רות רבה [וילנא] פרשה א, ה). כעת, משמתו בעלה והבנים, היא משוחררת, ותלוי רק בה, אם לאחר עשר שנים במואב, היא תחזור לבית לחם, ביודעה מה מצפה לה שם.

נעמי מנסה לשכנע את כלותיה שלא ללכת עימה, בטיעון מוזר: "יתן ה' לכם ומצאן מנוחה אשה בית אישהּ... שובנה בנתי למה תלכנה עמי, העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים. שבנה בנתי לכן, כי זקנתי מהיות לאיש כי אמרתי יש לי תקוה גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים. הלהן תשברנה עד אשר יגדלו, הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש, אל בנֹתי כי מר לי מאד מכם כי יצאה בי יד ה'" (רות א, ט-יג). האם רות וערפה חשבו שאכן נעמי תתחתן שוב ותלד בנים, והן תינשאנה

להם לאחר שאותם תינוקות יגדלו? וכי על דעת כן הן רוצות לבא איתה? הן עצמן הרי כבר בנות ארבעים (רות רבה [וילנא] ד, ד)! אם כן, מה המסר של נעמי בטיעון זה?

נעמי מבהירה לערפה ולרות, שנישואין מטרתם המשכיות הדורות, ובמשפחתה שלה מדובר על המשך משפחת המלוכה, שכרגע נגדע ענף משמעותי ממנו. אלימלך כאמור, הוא צאצא של נחשון בן עמינדב, וממנו המשיכו מחלון וכליון, שכעת גם הם מתו. דבריה הם ביטוי למצוקה הנובעת מתחושת האחריות שלה. איך ממשיכים את משפחת המלוכה? היא עצמה כבר זקנה, ועל כן איננה יכולה להועיל בזה.

בסופו של דבר, רות מוכנה להצטרף ולעשות חסד עם החיים, אך היא כנראה לא קלטה את עומק דבריה של נעמי. הדבר בולט, כשרות חוזרת ומספרת לנעמי את אשר קרה לה בשדהו של בעז. מתנהל ביניהן דו שיח, כשבעצם כל אחת חושבת על משהו אחר.

> ותאמר לה חמותה איפה לקטת היום ואנה עשית יהי מכירך ברוך, ותגד לחמותה את אשר עשתה עמו, ותאמר שם האיש אשר עשיתי עמו היום בעז. ותאמר נעמי לכלתה ברוך הוא לה׳ אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים, ותאמר לה נעמי קרוב לנו האיש מגאלנו הוא. ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין עד אם כלו את כל הקציר אשר לי. ותאמר נעמי אל רות כלתה טוב בתי כי תצאי עם נערותיו ולא יפגעו בך בשדה אחר (רות ב, יט-כב).

רות מתפעלת מהיחס הטוב והמיוחד שהעניק לה האיש שהיא הייתה בשדהו באותו היום. הפרט הפחות משמעותי מבחינתה הוא שמו של האיש. אך כשנעמי שומעת את שם האיש, היא מודה מיד לה׳ שלא עזב חסדו את החיים ואת המתים, ואומרת לרות: "מגאלנו הוא". יש סיכוי לגאולה, להמשכיות. רות אינה קולטת את משמעות הדברים שאמרה לה נעמי, וממשיכה לתאר את היחס הטוב של בועז בפנייתו לנערים לנהוג בה יפה. מחשבותיה של נעמי כבר מפליגות למרחקים, והיא רוקמת תכנית למימוש הגאולה הזו. את רות היא מעודדת להמשיך וללכת לאותו שדה, בנימוק ששם לא יפגעו בה, אבל אין זאת הסיבה המרכזית. לכשתגיע העת, לכשתכלה תקופת הקציר, היא תגיד לה כיצד לפעול.

כשרות יורדת לגורן בלילה, גם היא כבר מבינה את משמעות העניין, וזה המסר שהיא מעבירה לבועז: "אנכי רות אמתך ופרשת כנפך על אמתך כי גאל אתה" (רות

ג, י). גם רות דורשת בפה גאולה והמשכיות. לפי המדרש (ילקוט שמעוני רות רמז תרא) גם לבועז עצמו לא הייתה באותה עת המשכיות:

> אמר ר' יצחק: אותו היום שבאת רות המואביה לארץ ישראל, מתה אשתו של בועז... ואמר ר' יצחק: ק"כ משתאות עשה אבצן לבניו שנאמר: "ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות שלח החוצה, ושלשים בנות הביא לבניו מן החוץ" (שופטים יב, ט). ...תנא וכולם מתו בחייו.

המסר המרכזי בדבריה של רות הוא, שגם לבועז יש אחריות להמשכיות המלוכה וההנהגה בישראל, בדרך לגאולתם. עד שהיא לא לחצה, בועז עצמו לא היה מוכן לקחת אחריות, ונעמי באמצעות רות חייבה אותו לכך. מתקיים עוד בירור מעמיק שהוא אכן הגואל הנכון ולא מישהו אחר, ומשם נסללת הדרך ללידתו של עובד, שממנו יוצא ישי אבי דוד.

ד. אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה

הייאוש מהגאולה, מנטילת אחריות ומניתוב הכוחות לפעול ולעשות למען הכלל והאומה על אף הקשיים הרבים – כל אלו מאפיינים דורות שבהם מתחוללים תהליכים משמעותיים בשלבי הגאולה.

בעת צרה אנו מתפללים: "מי שענה לאבותינו בים סוף הוא יעננו" – "לפי שהיו ישראל נשכחים במצרים כמה שנים, ונתייאשו מן הגאולה, וזכרם המקום וגאלם" (רש"י, תענית טו ע"א). גם במצרים הייתה תחושה שה' עזבם ושכחם, והדבר הביא לייאוש מהגאולה, ובכל זאת, על אף תחושתם, ה' גאלם.

כך מתארים חז"ל (פסיקתא רבתי [איש שלום] פרשה לג) את המצב גם בתחילת ימי בית שני, כשהמן גזר את גזרתו להשמיד ולהרוג את כל היהודים:

> "ותשכח ה' עושך" (ישעיהו נג, יא). בצרת המן הכתוב מדבר. שנתייראו לשעה אחת, ונתייאשו מן הגאולה. אמר רבי שמואל בר נחמן: ראוים היו ישראל שלא ליגאל מצרת המן, על שנתייאשו מן הגאולה, אילולי שהסכימו לדעת יעקב אביהם. יעקב שמע מפי הדיבור "והנה אנכי עמך" (בראשית כח, טו) ונתיירא מן עשו "ויירא יעקב מאד וייצר לו" (שם לב, ח). דבר אחר: "ותשכח ה' עושך נוטה שמים ויוסד ארץ (ישעיה שם) – מה ענין זה אצל זה? אלא היו ישראל מתפחדים שהיו לקוחים למיתה ולהריגה ונתיאשו מן הגאולה, אמר להם: שכחתם מה שאמרתי לירמיה: "כה אמר ה' אם ימדו שמים מלמעלה ויחקרו מוסדי

> ארץ למטה גם אני אמאס בכל זרע ישראל" (ירמיהו לא, לו). אתם רואים את השמים במקומם ואת הארץ במקומה, ואתם מתייראים?

והגמרא בסנהדרין צז ע"א מעידה כי תחושות ייאוש תהיינה גם בגאולה העתידה:

> תנו רבנן, "כי ידין ה' עמו ...כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב" (דברים לב, לו) – אין בן דוד בא... עד שיתייאשו מן הגאולה. שנאמר: "ואפס עצור ועזוב" – כביכול אין סומך ועוזר לישראל.

מדוע זה כך, מדוע הגאולה באה רק לאחר ייאוש ממנה? מה יש ללמוד מכך על מצבים קשים ומייאשים גם בזמננו? הסביר זאת מו"ר הרב צבי יהודה קוק (לנתיבות ישראל, א, עמ' קב), בשם אביו, מרן הראי"ה קוק:

> האמרה של אאמו"ר הרב זצ"ל על דברי חז"ל שאין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה, כי דרך הגאולה היא בעצמה כזה, שמתוכו מגיעים לידי יאוש, והרי הוא זה שעושה את הגאולה ומביא את בן דוד, הרי היא מתבררת בשלשלת מאורעותינו אלה, על עינוינו וייסורינו שבחבלי לידת העם והארץ.

הקשיים מאלצים להוציא את כל הכוחות הגלומים בעם ישראל, להפעיל את העצמות הפנימיות במלוא עוזן, ומתוך כך אפשר להביא גאולה למען שמו באהבה.

סיפור נעמי ורות הוא ביטוי לתהליך שהחל בירידה והידרדרות, ייאוש מוחלט מהיעדים והמשימות של עם ישראל, באמצעו תהליך הפוך של שיבה תוך קשיים והתמודדויות מורכבות ומסובכות, עד הסוף: חידוש זרע בית המלוכה שנגדע, והולדתו של דוד המלך.

על פי חז"ל, רות זכתה גם לראות את התכלית הזו. אצל שלמה המלך נאמר:

> ותבא בת שבע אל המלך שלמה לדבר לו על אדניהו ויקם המלך לקראתה וישתחו לה וישב על כסאו וישם כסא לאם המלך ותשב לימינו (מלכים א ב, יט).

והגמרא בבבא בתרא צא ע"ב דורשת על כך:

> רות המואביה שראתה במלכות שלמה בן בנו של בן בנה, שנאמר: "וישם כסא לאם המלך" (מלכים א ב, יט), ואמר ר' אלעזר: לאמה של מלכות.

המשמעות העמוקה של הדברים היא, שהיא ראתה את השושלת שיצאה מדוד. עניינה של מלכות היא ההמשכיות, המלכות העוברת מאב לבן. את מה שנעמי לא יכלה להבטיח לרות ולערפה בתחילה, המשכיות משפחת המלוכה, רואה לבסוף רות.[7]

במקביל לכל אותם קשיים, לכל אותן עליות ומורדות, הקב"ה ממשיך את סדר גאולתם של ישראל בצורה ברורה. בסוף מגילת רות מופיעה רשימת הייחוס, מפרץ עד דוד.

בעל הטורים (שמות ב, א), קושר את הקצוות שבין גאולת מצרים למשיח בן דוד:

> "**וילך איש** מבית לוי ויקח את בת לוי" (שמות ב, א). שתים במסורת. הכא, ואידך "**וילך איש** מבית לחם יהודה" (רות א, א). ע"י הליכה זו בא גואל ראשון, וע"י אותה הליכה יבוא הגואל אחרון, שהוא משיח בן דוד.

יעקב ובניו ירדו למצרים, ובמקביל לשעבוד ולקשיים, הכין הקב"ה את התשתית לגאולתם של ישראל. עם ישראל נמצא עמוק עמוק בצער וביגון של העבדות, והקב"ה עוסק בהכשרת מושיען של ישראל על ידי התהפוכות שעובר משה במשך שמונים שנה עד שמגיעה העת לבוא ולגאול את ישראל: לידתו, הנחתו בתיבה, בת פרעה שמוציאה אותו, ימי גידולו בבית פרעה כדי להכיר הנהגת מלוכה, בריחתו למדין, נישואיו עם בת יתרו, מראה הסנה, והסיבוכים עם בניו – עד היום בו הוא נקרא לעמוד לפני פרעה ולהתחיל את סדר גאולת ישראל. בתוך הסיבוכים הכלליים של עם ישראל, משולב כביכול סיפורו האישי המפותל של משה, ומשם לגאולת ישראל. כך יהיה גם בימי משיח דוד. סיבוך בתוך סיבוך, ולבסוף –משיח בן דוד.

בהנחה, שהפסוקים מתארים את סדר הדורות כפי שהם אכן היו, ולא רק אישים מרכזיים, הרי שכל אחד מהם חי שנים רבות. עמד על כך הרמב"ן בפירושו לבראשית מו, טו:

> מעת בוא ישראל לארץ עד לידת אדונינו דוד, היה כשלש מאות ושבעים שנה. והימים יתחלקו לארבעה דורות, שלמון ובועז ועובד וישי, ויגיע לכל אחד מהם צ"ג שנה. והנה כלם זקנים קרוב לאברהם, והיו מולידים כל אחד בשנת מותו שלא כדרך כל הארץ, כי אין החיים בזמנם מאה שנה. ואם הוליד אחד מהם בבחרותו כמנהג, יהיו

7. הרד"ק (מלכים א ב, יט) מביא את דברי חז"ל הללו, וכותב עליהם: "וזה רחוק מאד".

> האחרים זקנים מאד יותר מאברהם, ויהי בהם הפלא גדול יותר מאד, כי ימי האדם בדור אברהם ארוכים, ובשנות דוד חזרו למחציתם. ואולי חיו יותר, כי אפשר שהיו לשלמון ימים רבים בבואם לארץ, ולכן נתנו אנשי הקבלה והם חכמי אמת לעובד ימים רבים. והוא נס נסתר נעשה לאבי המלוכה בן הצדקת הבאה לחסות תחת כנפי השכינה. וכן יזכירו באמו ארך ימים רבים.

הקב"ה "מותח" את הדורות, כדי שתצא לבסוף מלכות בית דוד. גאולת ישראל, לידת משיח בן דוד, תהיה בעיתה ובזמנה. הקשיים נועדו לנו, על מנת שנוציא את הטמון והגלום בנו, וכך נהיה מוכנים ליום ההוא. נעמי ורות הן ביטוי לאומה המתמודדת עם קשיים וסיבוכים, עלבונות וכישלונות יחד עם נטילת יזמה ופעילות, כשהמטרה הברורה – גאולת ישראל, מוצבת כל הזמן.

כשם שדוד המלך בא לעולם רק לאחר ייאוש מוחלט, כך גם יבוא משיח בן דוד. בברכות שלאחר ההפטרה אנו אומרים: "ודבר אחד מדבריך אחור לא ישוב ריקם". מי שיש לו את הכוח והאומץ ללכת בדרך המפותלת והמסובכת הזו, מי שלא מפחד מדרך ארוכה, הוא זה שגם רואה את הנצח. הקב"ה שומר הבטחתו לישראל, ומקים את מלכות בית דוד:

> והקימתי את זרעך אחריך אשר יצא ממעיך והכינתי את ממלכתו. הוא יבנה בית לשמי וכוננתי את כסא ממלכתו עד עולם. ...ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניך כסאך יהיה נכון עד עולם (שמואל ב ז, יב-טז).